

ภูมิปัญญาชาวบ้าน

หมอลำกลอน

๑. ข้อมูลทั่วไปของปราชญ์ชาวบ้าน

ชื่อ นางทองสา ทองสามัญ

วัน เดือน ปี ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๖

ที่อยู่ ๒๓ หมู่ที่ ๗ ต.กุดน้ำใส อ.พนมไพร จ.ร้อยเอ็ด

ประวัติการศึกษา จบการศึกษาระบบประถมศึกษาชั้นปีที่ ๔

จากโรงเรียนวัดบ้านดงมัน จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หมอลำจัดว่าเป็นการแสดงทั้งศาสตร์และศิลป์ในขณะเดียวกันเพราะว่านอกจาก หมอลำจะให้ความบันเทิงแล้ว ยังให้ความรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่ผู้ฟัง เช่น การให้ความรู้และการดำเนินชีวิตในสังคม ส่วนทางอ้อม คือ การใช้เป็นสื่อในการอบรม สั่งสอน โดยแทรกคำสอนในพระพุทธศาสนา ค่านิยม และกฎเกณฑ์ ในสังคมที่ควรปฏิบัติ อนึ่ง หมอลำเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ที่มีบทบาทด้านการให้ความรู้และความบันเทิงเป็นสื่อในการบันทึกพฤติกรรมของคนในสังคม เป็นสื่อในการสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ จึงเห็นได้ว่าหมอลำเป็นศิลปะการแสดงที่ผูกพันกับชีวิตชาวอีสานได้สืบทอดมาหลายชั่วอายุ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม หมอลำ ถือว่าเป็นศิลปะการแสดงที่สะท้อนให้เห็นรากเหง้าของคน ในท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน โดยผ่านตัว บทที่มีผู้แสดงถ่ายทอดออกมาสู่สาธารณะอย่างเปิดเผย ไม่เพียงแต่เป็นผู้บริโภคสื่อรับตัวบทจากผู้แสดงเท่านั้น สิ่งสำคัญของหมอลำ ก็คือ ความบอบาลของบรรยากาศแห่งงานบุญหรือเทศกาล หมอลำจึงไม่ได้หมายถึง หมอลำที่มีหมอลำแคน คนลำ ทางเครื่องดนตรี ฉากไฟ แสง สี แต่หมายถึง การขับเคลื่อนบรรยากาศวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นที่แห่งความพึงพอใจและเพลิดเพลินเป็นรูปลักษณ์ของการแสดงที่เป็นชุมทางเรื่องราวของสังคมและมานุษยวิทยาอย่างสมบูรณ์ หมอลำเป็นวัฒนธรรมย่อย (Sub-Culture) ที่มีอำนาจทางการแสดงออกที่ทรงอิทธิพลต่อคนอีสานทุกยุคทุกสมัยจากอดีตถึงปัจจุบัน ฉะนั้น หมอลำจึงเป็นศิลปะการแสดงภาคประชาชนระดับรากหญ้าที่มีชนบแต่ไร้รูปแบบ ที่สามารถปรับกระบวนการทำ ของตัวตนได้ทุกลักษณะพื้นที่และเวลา

ฉะนั้น อาจกล่าวได้ว่า หมอลำ เป็นศาสตร์แห่งการแสดงศิลปะพื้นบ้านที่มีคุณค่า และมีความสำคัญยิ่งต่อชาวอีสานจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะให้ทั้งความสนุกสนานเพลิดเพลินและความรู้ควบคู่กันไป คือ สอดแทรกความรู้ ความคิด คติธรรม ความเชื่อ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความเฉลียวฉลาด และมีส่วนช่วยส่งเสริมจริยธรรม รักษาบรรทัดฐานของสังคมช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมและศิลปะพื้นบ้านแล้ว หมอลำยังเป็นสื่อในการถ่ายทอดความคิดเห็นของประชาชน เป็นภูมิปัญญาของชุมชนในสมัยที่การศึกษายังไม่เจริญเหมือนทุกวันนี้ ถือเป็นการศึกษานอกระบบที่เน้นความประพฤติ สอนให้คนเป็นคนดี และในสมัยหนึ่ง หมอลำยังมีบทบาทในการช่วยเผยแพร่ความรู้ด้านการเมือง ชี้นำให้ประชาชนเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และให้ความรู้ต่าง ๆ เช่น การวางแผนครอบครัว การคุมกำเนิด การรับประทานอาหารถูกสุขลักษณะ เป็นต้น โดยเฉพาะในยุคที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ หมอลำได้รับการยกย่องว่า เป็นปราชญ์ของสังคม เพราะเป็นผู้สืบทอดและถ่ายทอดภูมิปัญญา ตลอดจนวิถีชีวิตของคน ในท้องถิ่นควบคู่กับวัด ทั้งนี้ เพราะผู้ที่จะเป็นหมอลำที่ดีได้นั้น

จะต้องเป็นผู้มีความรอบรู้หลายด้านและหลากหลาย เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ การทำมาหาเลี้ยงชีพ ขนบธรรมเนียม ระเบียบ บาปบุญคุณโทษ ค่านิยมทางสังคม ข้อธรรมะไปจนถึงนิทานชาดกและข่าวสารบ้านเมือง อีกทั้งยังมีปฏิภาณไหวพริบในการโต้ตอบและการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าบนเวทีได้อย่างทันท่วงที

หมอลำจึงมีลักษณะเด่น คือ เรียบง่าย ไม่ซับซ้อนเชิงสุนทรียภาพเหมือนศิลปะชั้นสูง มีความใกล้ชิดกับ
ผู้ฟัง และมีความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินผู้แสดงกับผู้ฟังผู้ชมหมอลำ

ดังนั้น ผู้จัดทำโครงการ จึงสนใจที่จะศึกษาประวัติผลงานและพัฒนากาของหมอลำที่มีบทบาทต่อวิถี
ชีวิตชาวอีสาน ตลอดจนการประยุกต์สอดแทรกหลักพุทธธรรมในชีวิตประจำวัน พร้อมกับถ่ายทอดองค์ความรู้
ต่าง ๆ สู่กลุ่มผู้ฟังจากอดีตถึงปัจจุบัน

๑.๒ วัตถุประสงค์ของโครงการ

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาวิวัฒนาการของหมอลำ

๑.๒.๒ เพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่การแสดงหมอลำที่ดี

๑.๓ ขอบเขตของการจัดทำโครงการ

ศึกษาค้นคว้าความเป็นมาของศิลปะการแสดงหมอลำ

๑.๔ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๔.๑ รู้เข้าใจศิลปะวัฒนธรรมการแสดงหมอลำ

๑.๔.๒ มีเอกสารเกี่ยวกับศิลปะวัฒนธรรมการแสดงหมอลำ

๑.๔.๓ เผยแพร่และร่วมอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมการแสดงหมอลำ

๒. ผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

นางศรินนา ทองสามัญ เป็นลูกสาว ของนางทองสา ทองสามัญ
เริ่มฝึกหมอลำปี ๒๕๕๑ ด้านหมอลำเพลิน “ขุนช้างขุนแผน” จนถึงปัจจุบัน
ที่อยู่ ๒๓ หมู่ที่ ๗ ต.กุดน้ำใส อ.พนมไพร จ.ร้อยเอ็ด

